

Stephen Moran 'Smiley'

«Irlandarrok benetako euskaldunak gara!»

Euskal Herrian laketutako musikari irlandar irribarretsua.

REYES ILINTXETA

Argazkiak: Dani Blanco

Hirugarren diskoa noiz plazaratuko duzue?

Aste honetan bukatu dugu grabaketa. Orain masterizazioa egin behar dugu, ez dakit hemen edo Amerikako Estatu Batuetan, eta irailean aurkezpena egiteko asmoa dugu. Iruñeko Zaldi Zuriaren ostatuan joko dugu ekainaren 14an.

Nolakoa da Hoey & The Mussels taldea?

Lau gara: bi irlandar, neu eta Colm Candon abeslaria, eta Atarrabiako beste bi, Javier Egi-

luz bateria eta Patxi Antón baxua. Guk roc-karen eta folkaren arteko nahasketa egiten dugu. Gitarra akustikoa, eta noizbehinka mandolina eta pedal-stylem bezalako tresnak sartzen ditugu, baina, funtsean, rock talde bat gara. Batzuetan gure musika countryaren antzekoa dela esaten digute. Colmek egiten ditu hitzak, denak ingelesez. Nahiko poetikoa da eta bere puntu filosofikoa ere badu. Ez da erraza ulertzeko. Colmek izugarri lan handia

Iruñean, Arga ondoan bizi da orain 'Smiley'. "Une honetan, udaberrian, paisaiak antza handia du Irlandakoarekin, Ultzamakoak bereziki".

egiten du, baina gero jendeak ez daki zer esaten ari garen eta horrek komunikazioa moztu du neurri batean.

Zer ematen dizu musikak?

Geratzen zaidan denbora libre apurrean taldearekin musika egitea atsegin dut. Gero kontzertuak, diskoak... datoz, baina nik nahi dudana da taldearekin elkartu, jo eta sortu. Hona etorri nintzenean beste talde bat egin genuen. Hiru irlandar, Galesko bat eta hemengo bat, iturgina zena: Cuatro guiris y un fontanero izena jarri genion. Oso bestelako garaiak ziren giroari dagokionez. Orduan jendea kontzertuetara joaten zen eta giro polita zegoen. Guk, adibidez, ez dakit zergatik, izugarrizko harreman ona egin genuen Leitzako herriarekin. Orain hori dena oso zaila da, hasteko zuzenerako ongi prestatuak dauden tokiak oso bakanak direlako. Areto handiez harago oso toki apropos gutxi dago. Giroa ere nabarmen erori da urte hauetan: jende gutxi joaten da kontzertuetara, eta beste modu batez ateratzen da jendea. Etorri nintzenean Iruñeko alde zaharrean beti zeuden lagun koadrilak, edozein astegunetan. Orain basamortua da. Asteburuan, aldez, dena masifikatuta dago. Klean egoteko zegoen ohitura hori galtzen ari da.

Zu Dublingoa zara.

Dublingoa, hiriburuko semea. Irlandan daude dublandarrak batetik, eta gainerakoak bestetik.

Zer alde dago batzuen eta besteen artean?

Alde handia dago, batez ere hiriburukoak ez direnen ikuspuntutik begiratuta. Mespretxu pixka batez diote hori. Ez dakit zergatik ote den. Nik nire jarreran ez dut deus berezirik ikusten. Doinua bai, baina Belfast, Derry eta

beste eskualdeek ere haien doinu propioa dute. Dublin hirian bertan bada beste bereizketa sakon bat: Liffey ibaiak muga ikusezina marrazten du iparraldeko langile auzoen eta hegoaldeko dirudunen artean. Dena den, sakonduz gero berehala ikusten da denetik dagoela alde bietan. Bereizketa hori dela-eta maiz egiten dira txistek: "Nola esaten zaio bi solairutako etxe polit batean bizi den Dublin iparraldeko bati? Lapurra". Ni hegoaldekoa naiz, baina aldi berean, langile auzo batekoa. Jaio nintzen tokia garai batean herri txiki bat zen, orain hiriak jan du. Aita hango baserri batekoa zen. Duela 40-50 urte Dublingo erdigunea hustu zuten oso utzia eta gainbeheran zegoelako. Horretarako bertako jende pobre eta marjinatua handik aterarazi eta inguruan eraikitako auzo berri batzuetan barreiatu zituzten. Oso modu traketsen egin zuten.

Nolatan etorri zinen Euskal Herrira?

20 bat urte nituela haurrentzako arropa fabrika batean egiten nuen lan. Orduan ingelesa ikastera joandako hemengo talde bat ezagutu nuen. Iruñekoak, Zarauzkoak... Euskaldunak. Pubetan ibiltzen ginen, adiskidetu, gustatu eta gero hona etorri nintzen.

Haiekin?

Haietako neska batekin.

Horrela esanda egun batetik bestera erabaki zenuela dirudi...

Eta hala izan zen. Hori ulertzeko jakin behar da Irlandan badagoela kanpora joateko tradizioa. Ez dugu bitan pentsatzen. Emigrazioa oso errotua dago. Hemen ez, beste garai batzuetan bai, baina orain hemen ez. Gosete handia izan zen Irlandan 1845etik 1849ra eta, horren ondorioz, 8 milioi biztanletarik, milioi bat pertsona hil eta beste milioi eta erdiak kanpora joan behar izan zuten. Miseria besterik ez zen eta jendeak bizimodua bilatu beharra zuen. Horrek ez du etenik izan eta oraingo krisi ekonomikoarekin areagotu egin da. Esaten dute gaur egun astero 1.000 pertsonak alde egiten dutela Irlandatik. Australia eta Kanada dira orain emigrante horietako askoren jomugak. Baina jendeak, oro har, ateratzeko ohitura du, urtebeterako edo denbora gutxitarako bada ere. Gure koadrilan hamabi ginen eta Irlandan bi besterik ez ziren gelditu. Bat Greziara, beste bat Alemaniara, bi Estatu Batuetara, Australiara...

Beraz neska euskaldun harekin nenbilela, esan zidanean nazkatuta zegoela eta Euskal Herrira itzuli nahi zuela, nik berehala esan nion "zurekin noa", eta etorri egin ginen.

Nortasun agiria

Stephen Moran, txikitatik "Smiley" lagunentzat, Dublinen jaio zen 1968ko abenduaren 26an. Duela hogeita bi urte Euskal Herrira etorri zen, bihotzak ekarrita. Euskara ikasi eta hemen laketu zen. Musikaria da, gitarra jotzen du Hoey & The Mussels taldean eta grabatu berria dute hirugarren diskoa. Euskalerrira irratiko kolaboratzailea da, country eta folk musikaz hala nola musikariek hitz egiten mikrofonoaren aurrean. Bi umeren aita da eta biegi izen irlandar politik eman dizkiete: mutikoari Fionn, Irlandako mitologiako heroi handia, eta neskeri Alannah, gaelikoz *ene maitea* edo *ene umetxoa*.

Nola hartu zuten zure etxean?

Ongi. Ez zuten festa bat egin, baina arazorik ere ez zen egon. Nire aitaren lagun batek esan zuen hiru astetan bueltan egonen nintzela. Baina hiru aste ez, hiru urte egon nintzen Irlandara joan gabe. Ez nuen batere plan zehatzik. Etorri eta geratu egin nintzen.

Zer tankera hartu zenion Euskal Herriari lehen begi kolpean?

Flipatu nuen. Pentsa: 21 urterekin, uda bukara, eguzkia, jaiak nonahi... Nire laguna Zarauzkoa zen, eta hango hondartza... Ikargarria! Geroxeago alde ilunak ere ikusi ditut.

Zeintzuk?

Klaustrofobiko samarra dela. Hau oso txikia da.

Tokia ala gizartea?

Biak.

Eta euskara ikastearena nola izan zen?

Urtebete eskas neramala hasi nintzen ikasten. Hori da nik hemen egin dudak gauzarik garrantzitsuena, emaztea ezagutu eta seme-alabak izateaz gain, noski. AEKⁿ ikasi nuen, "sektan", kar, kar. Gogoan dut urte batean AEK-k egin zuen kanpainaren kartela: bazen baserri bateko atea, erdi irekia, etxe barrenetik ikusita, eta atez bestaldean zer nolako mundua zabaltzen zen antzematen zen. Hala-ko zerbait izan da niretzat euskara ikastea: jende pila ezagutzea, lagunak egitea, integraztea... Baina horretarako atea ireki egin behar da, afixa horretan bezala.

Orain zu irakasle. Ingelesa irakasten duzu. Hori izan da hemen beti zure lanbidea?

Bai, kenduta uda batez lanean aritu nintzela hemengo lantegi batean Bartzelona futbol klubera kamisetak egiten. Zailena zen Goikoetxearen izena bizkarrean jartzea, oso luzea zelako. Itzulpenak ere egiten ditut,

Elebidun

"Hemen bada komunitate elebidun handia. Aitari, adibidez, hori oso berezia egiten zaio. Gure haur nagusiak nirekin ingelesez egiten du, eta besteekin euskaraz eta gaztelaniaz. Hori errealitate bat da hemen, baina nire aitarentzat ikargarria da eta pentsatzen du bere biloba jenio bat dela hiru hizkuntza dakizkielako".

baina gehienbat klaseak ematen ditut. Orain arte akademietan eta azken hamar urteotan CNAI-n (auto-irakaskuntza zentro publikoan) aritu naiz. Berriki, gure akademia propioa zabaldu dugu.

Azken bolada honetan, ingelesa irakaskuntzan gai polemikoa da Nafarroan. Zer uste duzu horretaz?

Ez da berez polemikoa, baina polemiko bihurtu dute. Ingelesaren irakaskuntza tinko bultzatu nahi bada, plangintza zorrotza eta landua behar da eta hemen ez da halakorik. Hemen interes politikoei eta euskararen aurka jo nahiak dute lehentasuna. Gauza asko egiten ari direla erakutsi nahi dute baina baliabideak jarri behar dira horretarako. Gero, gainera, kalean jendea hizkuntzen alde dagoela ikusten duzu. Txarrena da gizarteari esatea ingelesaren eta euskararen artean aukeratu behar duela.

Eta helduok zer moduz? Jende asko lotsatzen da bere ingelesa txarra delakoan eta ez dute hitz egin nahi izaten.

Bai, horrela da, baina aldatzen ari da. Badago konfiantza falta handia. Bitxia da, baina nik behintzat nabari dut Gipuzkoan hobeki egiten dutela ingelesez. Agian itsasoaren aldamenean daudelako. Ez dakit zergatik baina irudipen hori dut.

Irlanda eta Euskal Herriaren arteko nolabaiteko lotura mitifikaturik badela esan daiteke. Zuk ere hori sumatzen duzu?

Bai, batez ere hemendik ikusita. Halere Irlanda Iparraldearekin, Belfastekin komunikazio gehiago dago Dublin edo hegoaldearekin baino, gertatu den guztiaengatik: nazio borroka, hizkuntzaren egoera... Gazte garaian, etorri berritan, banuen lagun bat Ingalaterrakoa zena eta familia galestarra zuena. Nazkatuta zegoen jende guztia niri hurbiltzen zitzaidalako irlandarra nintzelako eta berari kasurik ez.

iRUnAZARRa
TaBERna • JaTETXeA

Merkaderes kalea, 15 · 31001 IRUÑA (Nafarroa)
T 948 22 51 67 · info@irunazarra.org · www.irunazarra.org

CuadraBus

www.cuadrabus.com

☎ 945 890 804 / 670 477 727 · Faxe: 945 892 215
info@cuadrabus.com

Orduan hasi zen esaten bera galestarra zela eta askoz ere hobeki hartzen zuten.

Izateko moduan, bada antzekotasunik?

Aditzen dudanean hemen jendea itxia dela, hotza, beti koadrilatan ibiltzen dela... Nire ustez hori ez da egia. Beste aldarre bat ikusi dut hemen, baina horretarako zuk ere saiatu behar duzu komunikazioa lantzen. Orain berriki aurkeztu duten ikerketa genetiko batek dio jatorrizko benetako irlandarrek hemendik joandako euskaldunak dituztela arbaso. Genetikoki bada zer bait hor.

Egia esan itxuragatik hemengoa izan zintezke.

Horren inguruan proba bat egin zuten Irlandako telebista batean: Bermeora joan ziren, han irudiak grabatu, tabernetako giroa, jendea kantuan... Irlandara itzuli eta irudi horiek Irlandako bihotzeko irlandar peto-peto batzuei erakutsi zizkieten. Horiek ikus-tean berehala hasi ziren esaten: "Hara! Horrek nire lehengusu baten antza du!". Eta era horretakoak. Bitxia da. Irlandarrok benetako euskaldunak gara! Kar, kar. Egia esan, egoera soziopolitikoaz gain badira ere beste parekotasun batzuk: Irlanda tradizionala eta katolikoa da, familia garrantzitsua da hemen bezala, jaizaleak gara biok... Orain zaila egiten zait honetaz hitz egitea, bizitza erdia hemen eman dudalako. Lagunak maiz etortzen dira hona. Eta hasieran nik izan nuen sentsazio bera izaten dute: trago batzuk hartzeraz atera goizaldeko ordu bietan eta goizeko zortzietan etxera itzuli. Hori han ez da ikusten. Dena den, desberdintasun handiena eguraldia da.

AZKEN HITZA

Faltan eta soberan

"Jendea falta da. Hemen egon beharko luketenak eta ez daudenak. Benetako bakea, ez soilik konfliktoari begira, oro har, gizartean. Elkarrekin bizitzeko borondatea. Soberan: intransigentzia. Hemen bada apartheid linguistikoa eta hori soberan dago. Iruñeko Euskalerrria Irratiarekin egiten ari direna, adibidez, bazterketa gogor hori, soberan dago. Politikatik bizi direnak eta hori betirako diru-iturri bihurtu nahi dutenak ere soberan daude".

Eta Irlandako egoera nola ikusten duzu gaur egun?

Oso gogorra. Aita eta familia osoa han daukat. Bi anaia ni baino gazteagoak ditut, biak eraikuntzan aritu dira lanean eta orain lanik ez. Hemen bezala boom bat izan zen eta gero horrek denak eztanda egin zuen.

Eta borroka armatua gainditua dago?

Nik ez dut hori zuzenean bizi Dublinen, gertutik jarraitu bai, baina ez Irlanda Iparraldean bezala. Telebistan ikusten genuen, eta noiz edo noiz lehergailu batek eztanda egin du Dublinen... Borroka latz-latza izan da. Belfast eta Derryko nire lagunak diote zauria ixten ari dela. Han bi komunitate oso desberdin bizi dira elkarrekin. Arazoa konpondu behar da, baina denbora behar da.

Gaelikoa nola dago?

Toki gutxi-gutxi batzuetan mantentzen da bizirik, mendebaldeko bizpahiru tokitan eta hegoaldeko eremu murrizt batean. Dublinen kalean entzutea ez da normala. Orain indartzen ari da pixka batean hezkuntzaren bidez bultzatzeko mugimendua sortu delako. Eta horrekin batera immigrazioak ere eragina izan du: immigranteekin ez nahasteko bertako batzuk eskola hauetara joaten dira.

Askotan joaten zara Irlandara?

Urtean bitan, normalean eguberritan eta udan, baina mundu birtual moduko batean bezala bizi naiz orain: etxean Irlandako irratia entzuten dut, hango telebista ikusi, hango prentsa irakurri, Skyperen bitartez aitarekin egunero hitz egin, Facebooken bidez lagunekin solasean maiz... Orain jada, kasik ez dakit non bizi naizen.

Hara joateko asmorik?

Ez dut ikusten orain neure burua han bizitzen eta asko kostatu zait hori neure buruari aitortzea. Ezin da ezer ziurtatu baina hala uste dut nik. ■

